การประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

APPLICATION OF MENTAL WILLPOWER TO ENHANCE PATIENT CARE BY VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS (VHVS) PRACTICING MEDITATION IN PRACTITIONERS FOLLOWING THE TEACHINGS OF LUANG POR VIRIYANG

อำไพ รักษาวงศ์[1]
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Ampai Raksawong[1]
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Budhapanaya Sridhavaravati Buddhist College
Corresponding Author E-mail :wp88.ampai@gmail.com

(Received : April 4, 2026; Edit : May 2, 2026; accepted : May 5, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักการและแนวทางการปฏิบัติพลังจิตตานุภาพในการพัฒนาการดูแลผู้ป่วย (2) ศึกษาทัศนคติของ อสม. ที่มีต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วย และ (3) ศึกษาความสำเร็จในการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยตามแนวทางดังกล่าว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาภาคสนาม โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจำนวน 17 คน ประกอบด้วย อสม. ที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์และผู้ป่วยในชุมชน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติพลังจิตตานุภาพตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์เป็นกระบวนการฝึกจิตที่มุ่งพัฒนาสติ สมาธิ ความเมตตา ความอดทนและความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มขีดความสามารถของ อสม. ในการควบคุมอารมณ์และปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตใจที่สงบ อสม. ส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกโดยเห็นว่าพลังจิตตานุภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความเครียดและเสริมสร้างคุณธรรมในการทำงาน สำหรับความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมพบว่าการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพช่วยลดภาวะหมดไฟของ อสม. ทำให้มีพลังใจในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันยังส่งผลต่อสุขภาวะของผู้ป่วยโดยตรง โดยระดับความพึงพอใจต่อการบริการเพิ่มสูงขึ้น ผู้ป่วยมีความไว้วางใจและมีสภาวะจิตใจที่ผ่อนคลายจากการดูแลที่เข้าใจและอบอุ่น ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จได้แก่การปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอและความศรัทธาในแนวทางปฏิบัติ สรุปได้ว่าการบูรณาการพลังจิตตานุภาพตามแนวทางดังกล่าวมีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมในระดับชุมชน และเป็นต้นแบบในการผสานหลักพุทธจิตวิทยาเข้ากับงานสาธารณสุขเพื่อความยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ พลังจิตตานุภาพ, การปฏิบัติธรรม, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

Abstract

This research on the application of Will-Power (Chittanupap) to enhance patient care by Village Health Volunteers (VHVs) practicing Dhamma according to the teachings of Luang Hor Viriyang Sirintharo aims to: (1) study the principles and guidelines of Will-Power practice in enhancing patient care; (2) examine the attitudes of VHVs toward Dhamma practice for patient care development; and (3) evaluate the success of applying Will-Power in patient care enhancement. This qualitative research collected data from primary and secondary documents, in-depth interviews, and field studies. The key informants, selected through purposive sampling, consisted of 17 individuals, including VHVs experienced in Luang Hor Viriyang's Dhamma practice and patients within the community. The research instrument was a structured in-depth interview, and data were analyzed using context-based content analysis. The findings revealed that Will-Power practice according to Luang Hor Viriyang's approach is a mental training process aimed at developing mindfulness, concentration, loving-kindness, patience, and emotional stability, which directly enhances the capacity of VHVs to control their emotions and perform their duties with a peaceful mind. Most VHVs held positive attitudes, viewing Will-Power as an essential tool for stress management and fostering professional ethics. Regarding concrete success, the application of Will-Power significantly reduced burnout among VHVs, sustaining their morale for continuous service. Simultaneously, it directly improved patient well-being, evidenced by increased service satisfaction, greater trust, and a more relaxed mental state resulting from empathetic and compassionate care. Key success factors included consistent practice, faith in the method, community support, and direct caregiving experience. In conclusion, integrating Will-Power practice is highly effective for developing holistic community healthcare and serves as a model for integrating Buddhist psychology with public health for long-term sustainability.

Keyword Mental Power, Meditation Practice, Village Health Volunteers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) กระทรวงสาธารณสุข ได้เริ่มดำเนินแผนงานสาธารณสุขมูลฐาน (สสม.) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐานแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนงาน และการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม สสม. โดยในปี พ.ศ. 2520 กระทรวงสาธารณสุขจึงได้เริ่มโครงการ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จะเห็นได้ว่าประเทศไทยโดยกระทรวงสาธารณสุขได้เล็งเห็นความสำคัญของสาธารณสุขมูลฐาน (Primary health care) และมีการเตรียมแผนล่วงหน้าถึง 3 ปี ก่อนการลงนามในกฎบัตรขององค์การอนามัยโลก (WHO) เมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2523 (การพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติของไทย, 2568 ออนไลน์) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), 2568. ออนไลน์) เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละกลุ่มบ้าน และได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย (Change agents) การสื่อข่าวสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผนและประสานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุข ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค การช่วยเหลือและรักษาพยาบาลขั้นต้น โดยใช้ยาและเวชภัณฑ์ตามขอบเขตที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด การส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการการฟื้นฟูสภาพ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ หรือบทบาท ๖ ประการของ อสม. คือ แก้ข่าวร้าย กระจายข่าวดี ชี้บริการประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์ประชาชน ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติจริง พบว่า ด้านการส่งเสริมสุขภาพมีหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษา การเผยแพร่และการถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพ การให้สุขศึกษา การวางแผน การค้นหาปัญหาสุขภาพ การรณรงค์ และการสร้างกระแสเกี่ยวกับสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค มีหน้าที่ในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา และคณะ, 2564 80-97)

ในระบบบริการสุขภาพของประเทศไทย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงงานด้านสาธารณสุขของรัฐให้เข้าถึงประชาชนในระดับชุมชนได้อย่างครอบคลุม บทบาทของ อสม. นั้นมีตั้งแต่การให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ จนถึงการติดตามเยี่ยมเยียนผู้ป่วยในครอบครัวและชุมชน อย่างไรก็ดี การปฏิบัติงานของ อสม. มักต้องเผชิญกับข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ ทั้งภาระงานที่หลากหลาย ทรัพยากรและงบประมาณที่มีอย่างจำกัด ตลอดจนสภาวะทางจิตใจของ อสม. ที่มีโอกาสเกิดความเครียดหรือความเหนื่อยล้าได้ง่าย อสม. จำนวนไม่น้อยมีปัญหาเรื่องศักยภาพที่ต่ำไม่สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ และมีปัญหาในเรื่องไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ขาดความมั่นใจในการให้ข้อมูลข่าวสารและการบริการทางสุขภาพ ขาดความไว้วางใจจากเพื่อนร่วมงาน บางคนเกิดทัศนคติไม่ดีต่อการทำงานการปฏิบัติงานของ อสม. (คมสันต์ ธงชัย และสุชาดา บุญจรัส, 2560 : 206-220) เนื่องจากต้องพบและทำงานกับกลุ่มผู้ป่วยในสภาพที่เปราะบาง ความสามารถในการรับมือกับปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ในการทำงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะส่งผลต่อทั้งคุณภาพในการดูแลผู้ป่วยและสุขภาพจิตของตัว อสม. การดูแลผู้ป่วยในระดับชุมชนต้องอาศัยทักษะหลากหลายด้าน ทั้งทักษะทางเทคนิคพื้นฐานด้านสาธารณสุข ทักษะการสื่อสารและการให้คำปรึกษา ตลอดจนทักษะการประเมินสภาวะทางจิตใจของผู้ป่วยและญาติ ซึ่งล้วนต้องการความมั่นคงทางจิตใจและความเอาใจใส่จากผู้ให้บริการ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมอารมณ์ด้วยหลักธรรมและการปฏิบัติสมาธิจึงเป็นแนวทางที่เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร ได้เผยแผ่และพัฒนาพลังจิตตานุภาพ หรือแนวทางการเจริญสมาธิที่มุ่งเสริมสร้างพลังสติและสมาธิ (Mind Power) เพื่อใช้ในการพัฒนาตนเองให้มีความสมดุลทางจิตใจ มีสติสัมปชัญญะ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี และพร้อมจะเผชิญต่อปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล สอดรับกับระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554 ที่ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) นอกจากปฏิบัติงานตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขแล้ว อสม. ต้องศึกษาพัฒนาตนเองด้วย (ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, 2554 : 9) ซึ่งในการวิจัยเรื่องนี้เป็นการนำเอาแนวคิดพลังจิตตานุภาพตามหลักคำสอนของหลวงพ่อวิริยังค์มาใช้ในการพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้น

ปัจจุบันชุมชนหลายแห่งรวมถึงหน่วยงานภาครัฐได้เริ่มประยุกต์ใช้แนวทางการปฏิบัติสมาธิตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์ เพื่อเสริมทักษะทางจิตใจให้แก่เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครด้านสาธารณสุข โดยเน้นการสร้าสติ และสมาธิ เพื่อให้เกิดความเมตตาและเข้าใจผู้ป่วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ถือเป็นกำลังสำคัญในระบบสุขภาพปฐมภูมิ อย่างไรก็ตาม ในสภาวการณ์ปัจจุบัน อสม. ต้องเผชิญกับภาวะเหนื่อยล้าทางใจ และภาวะหมดไฟ อย่างรุนแรง เนื่องจากการดูแลผู้ป่วยติดเตียงที่ยาวนานและภาระงานที่ล้นมือ ซึ่งความรู้เชิงเทคนิคทางการพยาบาลทั่วไปเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถเยียวยาความเครียดที่สะสมในระดับจิตใจได้ ปัญหาเชิงประจักษ์ที่ อสม. เผชิญคือแรงกดดันทางอารมณ์จากการเป็นผู้รองรับความทุกข์ของผู้ป่วยและครอบครัว จนนำไปสู่ความล้าสะสมและการลดทอนประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ การนำแนวคิดพลังจิตตานุภาพ ตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์ เข้า

มาใช้จึงมีความโดดเด่นและเป็นทางเลือกที่สำคัญ เนื่องจากเป็นรูปแบบการฝึกสมาธิที่เน้นความง่ายและรวดเร็ว หรือที่เรียกว่า "สมาธิไฮเทค" ซึ่งตอบโจทย์วิถีชีวิตของ อสม. ที่มีเวลาน้อยและมีภาระงานรัดตัว แนวทางนี้ช่วยเปลี่ยนพลังจิตให้เป็นพลังงานที่นำมาใช้ในการควบคุมอารมณ์และเสริมสร้างความอดทนได้อย่างทันท่วงที แตกต่างจากการฝึกสมาธิทั่วไปที่อาจต้องใช้เวลานานหรือเก็บตัวปฏิบัติ

การศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพตามแนวทางของหลวงพ่อวิริยังค์ เพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของ อสม. จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการอุดช่องว่างระหว่างการดูแลสุขภาพกายด้วยเทคนิคสาธารณสุข และการดูแลสุขภาพจิตด้วยพลังแห่งสมาธิที่สามารถปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน งานวิจัยนี้จะช่วยเผยให้เห็นว่าพลังจิตจะเข้าไปจัดการกับความเหนื่อยล้าทางใจและเปลี่ยนเป็นความเมตตาในการบริการได้อย่างไร ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของ อสม. ให้พ้นจากภาวะหมดไฟ แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม และสร้างความยั่งยืนให้แก่ระบบสาธารณสุขไทย

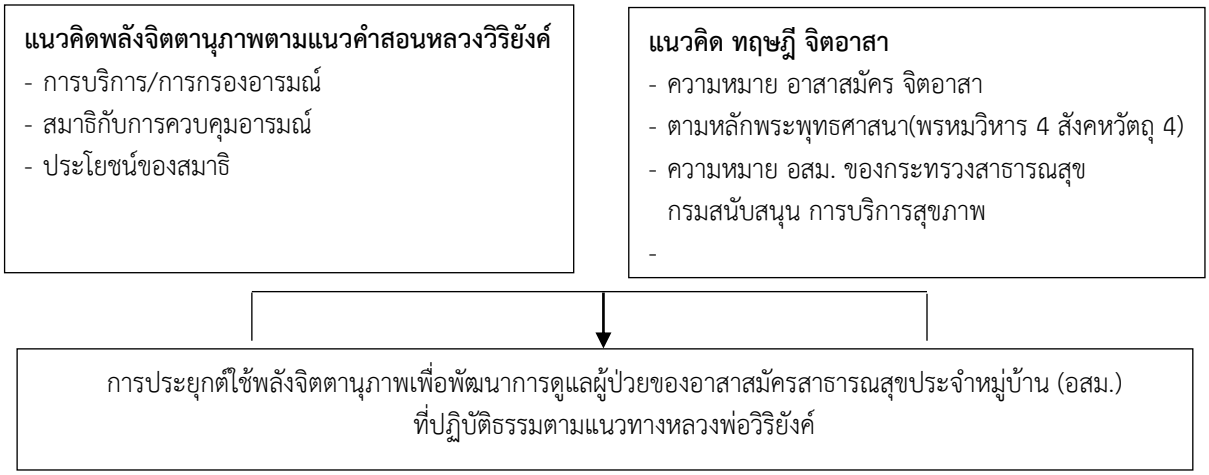
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาพลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

2) เพื่อศึกษาทัศนคติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

3) เพื่อการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้มีประสบการณ์การปฏิบัติตามแนวทางของหลวงพ่อวิริยังค์ และนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการดูแลผู้ป่วย จำนวน 17 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะเป็นเครื่องมือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์ โดยมีลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. นำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่อผู้ทรงคุณผู้ตรวจเครื่องมือ เพื่อหาค่าความสอดคล้องของเครื่องมือ

6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำ

7. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นสำคัญในการสร้างแบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือทางวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่ หมู่ 5 คลองบางพร้าวศรีเสถียร ชุมชนรุ่น 6 ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

การเก็บรวมรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

1. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 17 ท่าน

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

3. สรุปนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์ พบข้อสรุปที่สำคัญและสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาพลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

ผลการศึกษาพบว่า อสม. ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวทางหลวงพ่อวิริยังค์ ได้ประยุกต์ใช้วิธีการฝึกสมาธิที่หลากหลายและเป็นระบบ เพื่อสร้างพลังจิตตานุภาพในการดูแลผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกลไกสำคัญ 5 ประการ คือ (1) การเดินจงกรม เป็นพื้นฐานการฝึกสติให้รู้ตัวอยู่กับปัจจุบันผ่านการเคลื่อนไหวและการหายใจ ช่วยให้จิตใจตั้งมั่นและควบคุมอารมณ์ได้ดี (2) การนั่งสมาธิเน้นการจดจ่อกับลมหายใจและการบริกรรมพุทโธ ทำให้เกิดความสงบภายในจนสามารถสังเกตอารมณ์และความคิดตนเองได้ชัดเจน ช่วยให้รับมือกับสถานการณ์ยากลำบากหรือผู้ป่วยที่มีอารมณ์รุนแรงด้วยความเมตตา (3) การบริกรรมคำว่า พุทโธ เป็นเครื่องมือสยบความฟุ้งซ่านและสร้างพลังจิตที่มั่นคง (4) การกำหนดรู้ลมหายใจ ช่วยให้มีสติในการเฝ้าระวังผู้ป่วยและจัดการอารมณ์ตนเองได้ดีขึ้น และ (5) การปรับใช้วิธีสมาธิสากล เช่น การนำ วิทิสาสมาธิ ไปแนะนำแก่ผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้ป่วยเรื้อรัง เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยผ่อนคลายความเครียดและฝึกจิตตนเองได้ สรุปได้ว่า กระบวนการปฏิบัติสมาธิตามแนวทางนี้มีความเป็นรูปธรรมและประยุกต์ใช้ได้จริงในงานสาธารณสุข การฝึกอย่างต่อเนื่องช่วยให้ อสม. มีสติ สมาธิ และความอดทนสูงขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์และสร้างความเมตตาในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งสามารถปรับแนวทางการดูแลให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ป่วยแต่ละรายอย่างเป็นระบบ

2. ผลการศึกษาทัศนคติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

จากการศึกษาทัศนคติพบว่า อสม. มีมุมมองเชิงบวกต่อการนำพลังจิตตานุภาพมาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติงาน

โดยเห็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์ใน 5 ด้าน คือ (1) การควบคุมอารมณ์ อสม. เชื่อมั่นว่าพลังจิตช่วยให้ระงับความโกรธหรือความวิตกกังวลเมื่อเผชิญกับผู้ป่วยที่ดื้อรั้น ทำให้สามารถตอบสนองด้วยความอ่อนโยน (2) การสื่อสารเชิงบวก มีทัศนคติว่าความสงบภายในช่วยให้การสื่อสารและการให้คำปรึกษามีพลัง ผู้ป่วยสัมผัสได้ถึงความจริงใจและยอมรับคำแนะนำมากขึ้น (3) การปรับตัวต่อสถานการณ์ การมีสติช่วยให้ตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยระยะสุดท้ายหรือผู้ป่วยที่มีความต้องการพิเศษ (4) การส่งเสริมความร่วมมือ อสม. พบว่าเมื่อตนเองมีจิตใจที่เมตตา ผู้ป่วยจะเปิดใจและให้ความร่วมมือในการรักษาดีขึ้น และ (5) การพัฒนาเห็นคุณค่าในตนเอง การประยุกต์ใช้พลังจิตทำให้ อสม. รู้สึกภาคภูมิใจในบทบาท ผู้ให้ และมีความสุขในการทำงานมากขึ้น สรุปได้ว่าทัศนคติของ อสม. สะท้อนให้เห็นว่าพลังจิตตานุภาพคือสะพานเชื่อมระหว่างการฝึกฝนภายในกับการปฏิบัติหน้าที่จริง ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการบริการและความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ดูแลและผู้ป่วย ทำให้การดูแลผู้ป่วยไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ แต่เป็นการปฏิบัติธรรมผ่านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

3. ผลการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

ผลการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพอย่างเป็นรูปธรรมแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่สำคัญในหลายมิติ ดังนี้ (1) พัฒนาการด้านทักษะทางอารมณ์ อสม. มีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น สามารถระงับความเครียดและรับมือกับสภาวะอารมณ์แปรปรวนของผู้ป่วยได้อย่างสงบและเมตตา (2) พัฒนาการด้านการสังเกตและประเมิน การมีสติที่ว่องไวทำให้ อสม. สามารถรับรู้อาการและความต้องการที่ซ่อนอยู่ของผู้ป่วยได้อย่างแม่นยำ นำไปสู่การช่วยเหลือที่ตรงจุด (3) พัฒนาการด้านการสื่อสาร เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ดีกับครอบครัวผู้ป่วยผ่านน้ำเสียงและท่าทางที่อ่อนโยน (4) พัฒนาการด้านการจัดการวิกฤต ในสถานการณ์ฉุกเฉิน อสม. จะสามารถตัดสินใจได้อย่างมีสติและรอบคอบ และ (5) พัฒนาการด้านความสุขทางจิตวิญญาณ เกิดความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการทำงานอาสาสมัครอย่างยั่งยืน ความสำเร็จดังกล่าวถูกสะท้อนผ่านมุมมองของผู้รับบริการอย่างชัดเจน ดังที่ผู้ป่วยในชุมชนรายหนึ่งได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของ อสม. ไว้ว่า “แต่ก่อน อสม. มาตรวจก็ทำตามหน้าที่เช็กความดันแล้วก็ไป แต่เดี๋ยวนี้เขานิ่งขึ้นมาก นั่งฟังเราบ่นเรื่องปวดขาด้วยหน้าตายิ้มแย้ม ไม่รีบร้อนเหมือนเมื่อก่อน เรารู้สึกว่าเขาไม่ได้มาแค่ตรวจโรค แต่เขามาให้กำลังใจจริงๆ ทำให้เราอยากสู้กับโรคต่อไป” สอดคล้องกับความเห็นของญาติผู้ป่วยที่ระบุว่า “สัมผัสได้ถึงความเมตตาในน้ำเสียงและท่าทาง เวลาเขาเข้ามาดูแลพ่อที่นอนติดเตียง เขามีความใจเย็นและรู้จักวิธีพูดให้คนป่วยคลายกังวลได้ดีมาก เห็นชัดเลยว่าการที่เขาไปฝึกสมาธิมาช่วยให้เขามีพลังใจที่ส่งต่อมาถึงคนป่วยได้จริงๆ” สรุปได้ว่าการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์เป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพ อสม. อย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงทักษะ (Hard Skills) และจิตใจ (Soft Skills) ผลลัพธ์ที่ได้ไม่เพียงแต่ยกระดับมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยให้มีคุณภาพและมีหัวใจความเป็นมนุษย์มากขึ้น แต่ยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับตัว อสม. เอง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างระบบสาธารณสุขชุมชนที่ยั่งยืนและเต็มไปด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1) การศึกษาพลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

จากผลการศึกษาที่พบว่า อสม. ประยุกต์ใช้การฝึกสมาธิอย่างเป็นระบบ ทั้งการเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการบริกรรมพุทโธ เพื่อสร้างความสงบและสติในการดูแลผู้ป่วยนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุจิมา กาญจนัมพะ และพระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (2559: 302-303) ที่ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาศูนย์ส่งเสริมชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ” ซึ่งพบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจต้องอาศัยหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ การมีสติในอิริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน (กายานุปัสสนา) และการรักษาจิตให้ผ่องใส (จิตตานุปัสสนา) เพื่อให้เกิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ แม่ชีสุภาพ รักษประสูติ (2560) เรื่อง “การศึกษาแนวทางการสร้างความสุขของผู้สูงอายุตามวิถีพุทธ” ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างเน้นการรักษาสุขภาพจิตด้วยการปล่อยวางและเจริญสมถวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 และประยุกต์ใช้การเดินจงกรมเพื่อสร้างความแข็งแรงทั้งกายและใจ ซึ่งสนับสนุนว่าวิธีการปฏิบัติสมาธิเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้พัฒนาคุณภาพการดูแลตนเองและผู้อื่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) การศึกษาทัศนคติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

ผลการวิจัยที่พบว่า อสม. มีทัศนคติเชิงบวกต่อพลังจิตตานุภาพ โดยเชื่อมั่นว่าช่วยในการควบคุมอารมณ์ มีเมตตา และสร้างความสุขในการเป็น "ผู้ให้" นั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปริยัติธรรมวิบูล (ชวี อิสฺสโร) (2560) เรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยา” ที่ระบุว่าความผาสุกทางจิตวิญญาณเกิดจากความรู้สึกที่ดีต่อชีวิต

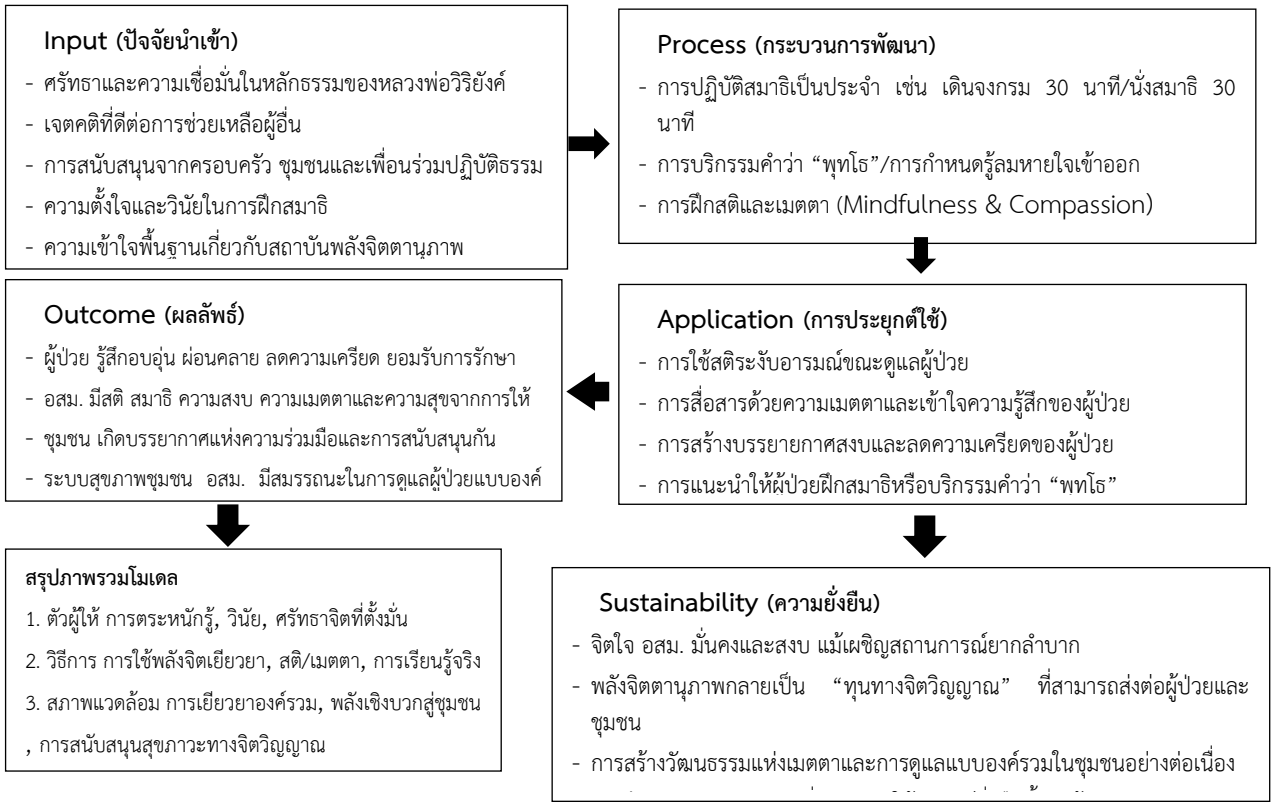
และการมีศาสนาเป็นที่ยึดมั่น โดยเฉพาะการแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของ ภัทราภรณ์ ด้วงเรือง (2563: 131) เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลนครนนทบุรี” ที่กล่าวว่าคุณภาพชีวิตคือความรู้สึกพอใจและมีความสุขต่อองค์ประกอบของชีวิต ซึ่งการที่ อสม. มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้หลักธรรม ย่อมส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีทั้งของผู้ให้และผู้รับบริการ

3) การประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์

ผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการรอบด้าน ทั้งทักษะทางอารมณ์ การสื่อสารเชิงบวก และความสุขทางจิตวิญญาณที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยา วงศ์ชัยวัฒน์ (2562) เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ” ที่พบว่าการใช้หลักภาวนา 4 (กาย ศีล จิต ปัญญา) ช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีสุขภาวะ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และมีจิตใจที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ (2549) เรื่อง “พฤฒพลัง : กรณีศึกษาจากผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับในสังคม” ในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมทางสังคมและการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพของ อสม. ในการดูแลผู้ป่วย ถือเป็นการสร้างพฤฒพลังที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นคงในชีวิต มีสุขภาพจิตที่ดี และสร้างระบบความสัมพันธ์ที่เอื้ออาทรในชุมชน สอดรับกับงานวิจัยของ แสงเทียน ภาพเพริคพริ้ง และคณะ (2561: 121) ที่เน้นว่ากิจกรรมที่พัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจจะช่วยสร้างความสดชื่น มีชีวิตชีวา และเชื่อมประสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริ ยังค์ มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

โมเดลการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตามแนวทางหลวงพ่อวิริยังค์ เป็นโครงสร้างองค์ความรู้ที่ผสานหลักพุทธศาสตร์เข้ากับงานสาธารณสุขชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดเริ่มต้นจากฐานการพัฒนาจิตใจของผู้ดูแล ที่เน้นการสร้างพลังจิตตานุภาพผ่านสมาธิ วิริยะ และสติรู้ตัว จนเกิดเป็นความสงบภายในที่มั่นคงและมีวินัยต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการแปรเปลี่ยนจากความสงบส่วนตัวไปสู่ เครื่องมือเยียวยาด้วยเมตตาธรรม ที่ส่งผ่านไปยังผู้ป่วยด้วยน้ำเสียง แววตา และการรับฟังอย่างมีสติ ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกปลอดภัยและลดความเครียดลงได้ กระบวนการนี้ไม่ได้เป็นเพียงการดูแลทางกาย แต่เป็นการเยียวยาแบบองค์รวม ที่เชื่อมโยง จิตผู้ให้ และ จิตผู้รับ เข้าด้วยกันผ่านปัญญาภาคปฏิบัติและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ปรับเปลี่ยนตามบริบทจริงของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ โมเดลยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระบบสนับสนุนจากครอบครัวและกัลยาณมิตรในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การฝึกจิตและการปฏิบัติหน้าที่ของ อสม. ดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน ผลลัพธ์สุดท้ายที่ปรากฏในโมเดลนี้จึงไม่ใช่เพียงประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยที่ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างสุขภาวะทางจิตวิญญาณและความภาคภูมิใจในบทบาท ผู้ให้ ของ อสม. ซึ่งจะกลายเป็นพลังบวกที่ส่งต่อและขยายผลจากระดับบุคคลไปสู่ระดับครอบครัวและสังคม ก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความเมตตาและความร่วมมือที่เข้มแข็งในระบบสาธารณสุขชุมชนไทยอย่างมีคุณค่าและยั่งยืนสืบไป ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ของการใช้พลังทางจิตวิญญาณมาขับเคลื่อนงานอาสาสมัครอย่างเป็นรูปธรรมและพิสูจน์ได้จริงผ่านผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตรอบด้าน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพเพื่อพัฒนาการดูแลผู้ป่วยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงพ่อวิริยังค์ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมและบูรณาการหลักการพัฒนาพลังจิตตานุภาพตามแนวทางของหลวงพ่อวิริยังค์เข้าสู่หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในระดับกระทรวงหรือหน่วยงานสาธารณสุขส่วนท้องถิ่น เพื่อยกระดับมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ โดยการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการจัดตั้ง "ศูนย์เรียนรู้จิตตานุภาพชุมชน" ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันสงฆ์และระบบสาธารณสุขมูลฐานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างฐานรากทางจิตวิญญาณที่เข้มแข็งให้แก่บุคลากรด่านหน้าในการปฏิบัติหน้าที่เยียวยาเพื่อนมนุษย์อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

ควรมีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายกัลยาณมิตรปฏิบัติธรรมในระดับตำบล เพื่อให้ อสม. ได้มีพื้นที่ในการฝึกสมาธิและวิทิสาสมาธิร่วมกันอย่างต่อเนื่องตามวงรอบที่เหมาะสม พร้อมทั้งจัดทำคู่มือหรือสื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ที่อธิบายขั้นตอนการประยุกต์ใช้พลังจิตตานุภาพในการดูแลผู้ป่วยจริง เช่น เทคนิคการสื่อสารด้วยเมตตาขณะลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน หรือวิธีการแนะนำสมาธิเบื้องต้นสำหรับผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยเรื้อรัง เพื่อให้ อสม. สามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้เป็นเครื่องมือเยียวยาทางจิตใจควบคู่กับการดูแลทางกายได้อย่างมั่นใจและมีมาตรฐานเดียวกัน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการใช้พลังจิตตานุภาพในการดูแลผู้ป่วยระหว่างกลุ่มที่ได้รับการฝึกฝนและกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกฝน เพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงสถิติที่สะท้อนถึงดัชนีความสุขและระดับความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยอย่างชัดเจน รวมถึงควรขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่กลุ่มผู้ป่วยเฉพาะทาง เช่น ผู้ป่วยระยะสุดท้าย (Palliative Care) หรือการประยุกต์ใช้ในกลุ่มวิชาชีพพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์สาขาอื่น ๆ เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของพลังจิตตานุภาพในบริบทการรักษาที่ซับซ้อนและสร้างองค์ความรู้ที่ครอบคลุมมิติการเยียวยาแบบองค์รวมให้กว้างขวางยิ่งขึ้นสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2568). **อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.). สำนักสื่อสารและประชาสัมพันธ์.** สืบค้นเมื่อ https://search.app/nHdy7htHsVZhGJRV7 29 มีนาคม 2568.

กันยา วงศ์ชัยวัฒน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. 15(1), 1-15.

การพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2568). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520–2524).** สืบค้นเมื่อ https://sites.google.com/site/karphathnasersthkicthiy 19 กุมภาพันธ์ 2568.

คมสันต์ ธงชัย และ สุชาดา บุญจรัส. (2560). การปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท บ้านท่าบ่อ ตำบลแจระแม จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**. 9(3), 206–220.

จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ. (2549). **พฤฒพลัง : กรณีศึกษาจากผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับในสังคม.** รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

พระครูปริยัติธรรมวิบูล (ชวี อิสฺสโร). (2560). **รูปแบบการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยา.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภัทราภรณ์ ด้วงเรือง. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์**. 6(1), 131-145.

ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2554. (2554, 21 มีนาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 128 ตอนพิเศษ 33 ง. หน้า 9.

ศุจิมา กาญจนัมพะ และ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ. (2559). การประยุกต์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาศูนย์ส่งเสริมชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.** 4 (ฉบับพิเศษ), 302–303.

สุชาดา อินทรกำแหง ณ ราชสีมา และคณะ. (2564). บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขไทย. **วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา**. 7(2), 80–97.

แม่ชีสุภาพ รักษประสูติ. (2560). **การศึกษาแนวทางการสร้างความสุขของผู้สูงอายุตามวิถีพุทธ.** รายงานผลการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แสงเทียน ภาพเพริคพริ้ง และคณะ. (2561). **การกิน การอยู่ เพื่อนำไปสู่สุขภาวะที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุบ้านกลาง ต.ห้วยโป่ง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน.** รายงานผลการวิจัย. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.